

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת האב המסור והאהוב -
 ישראל חיים בן אברהם ורבקה שטרנברג, שנפטר בב' שבט תשס"ג

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ירמיהו פרקים כ"ז-כ"ח

פרק כ"ז

לאחר עלייתו של צדקיהו למלוכה, מנסות מדינות האזור להתארגן מחדש כנגד האימפריה הבלית. המדינות הקטנות מסתמכות על כוחה של המעצמה המצרית, ונציגיהן מתכנסים בירושלים במטרה להתנגד לכיבוש הבבלי ההולך ומתרחב. הנבואות למלכי האומות, למלך יהודה ולעם, המצויות בפרקנו, נאמרו על רקע כינוס זה. מן הפרק עולה שנביאי השקר באומות העולם ובישראל מעודדים את מהלך ההתנגדות לאימפריה הבלית, ורק ירמיהו ניצב לבדו, מתריע כנגדו, ומלווה את דבריו באמצעי המחשה סמלי - מוסרות ומוטות, המיועדים לחזק את המסר למלכים - עליהם לקבל את שעבוד בבל ולא לשמוע לדברי נביאי השקר.

1 הנבואה הראשונה והארוכה בפרק (ד-יא) מופנית למלכי האומות:

(א) השורש 'עבד' חוזר שמונה פעמים בנבואה ושוזר את רעיונותיה העיקריים - עקבו אחר היקריותו והקשריו השונים: הציווי להכנע למלך בבל וטעמו; העונש למורדים במלכות בבל והשכר לאלו שייכנעו לעולה.

(ב) עיינו בפסוקים ה-ו-ט ובדקו כיצד מתאים הנביא את עולם המושגים של נבואתו לעולמם של הגויים.

2 בפסוקים יב-טו פונה הנביא לצדקיהו. השוו בין דבריו על נביאי השקר בישראל (יד-טו) לדבריו על נביאי וקוסמי האומות (ט-י). מה נוסף כאן בתיאור חטאם ועונשם ומדוע?

3 הנבואה השלישית (טז-כב) מופנית לכהנים ולעם, ובה מתבטא ירמיהו בחריפות נגד נבואות השקר על השבת כלי המקדש. מדוע מתמקד ירמיהו בנבואה שקרית זו דווקא? חשבו מה מסמלת השבת כלי המקדש, וכיצד סותר עניין זה את נבואתו של ירמיהו על גורל ממלכת יהודה וגולי בבל. ראו לקמן כ"ח,ג-ד.

פרק כ"ח

פרק כ"ח ממשיך בתיאור התמודדותו של ירמיהו עם נביאי השקר בימי צדקיהו. במרכז הפרק עומד העימות החזיתי בין ירמיהו לבין אחד מנביאי השקר - חנניה בן עזור, שסתר בפומבי את נבואות ירמיהו. במהלך הסיפור משורטטת דמותו של נביא השקר ולעומתה מוארת דמותו וייחודו של נביא האמת.

דברי חנניה מופנים לכהנים ולעם ומתקשרים באופן ישיר לנבואתו של ירמיהו על כלי ה' בסוף פרק כ"ז. בנבואת חנניה על שבירת עול מלך בבל מהדהדת נבואת ישעיהו שנאמרה בסיטואציה דומה - עליית האימפריה האשורית על ירושלים: 'אַל תִּירָא עַמִּי יֹשֵׁב צִיּוֹן מֵאֲשׁוּר בְּשֹׁבֵט יִכָּכֶה... וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יָסוּר סֶבֶל מֵעַל שִׁכְמְךָ וְעָלוּ מֵעַל צְוֹאֲרֶךָ' (ישעיהו י', כד-כז). כיצד יש לראות את דמותו של חנניה כנביא לאור דמיון זה? היעזרו בתיאור המיוחד המופיע בתלמודים:

ירושלמי סנהדרין י"א,ה: 'המתנבא מה שלא נאמר לו - כחנניה בן עזור... חנניה בן עזור נביא אמת היה, אלא שהיה לוקיבוסת (גונב יצירת הזולת) והיה שומע מה שירמיה מתנבא בשוק העליון ויורד ומתנבא בשוק התחתון...'

בבלי סנהדרין פ"ט,א: 'עמד ירמיה בשוק העליון ואמר כה אמר ה' צבאות הנני שבר את קשת עילם, נשא חנניה קל וחומר בעצמו: מה עילם שלא בא אלא לעזור את בבל, אמר הקדוש ברוך הוא: הנני שבר את קשת עילם, כשדים עצמן על אחת כמה וכמה - בא הוא בשוק התחתון, אמר: כה אמר ה'... שברתי את עול מלך בבל.'

למרות שחנניה סותר בפומבי את דברי ירמיהו, ירמיהו אינו מתעמת איתו באופן ישיר אלא מגיב בצורה מפתיעה: 'אָמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה ה', יָקֻם ה' אֶת דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר נִבְּאתָ לְהָשִׁיב כָּלִי בֵּית ה' וְכָל הַגּוֹלָה מִבְּבֶל אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה' (ו). חשבו מה מבטאת תגובה זו.

בהמשך דבריו מסייג ירמיהו את הסכמתו ומציב את הקריטריון המופיע בדברים י"ח,כא-כב כקריטריון להבחנה בין נביאי אמת לנביאי שקר. השוו לפסוקים אלה את דברי ירמיהו לחנניה, ושימו לב להבחנתו של ירמיהו בין נבואות פורענות לנבואות שלום. חשבו מה הרעיון העומד בבסיס הבחנה זו, ומה תפקידה של נבואת הפורענות אם היא עשויה להתבטל? היעזרו בדברי **התלמוד הירושלמי (שם):**

אמר לו ירמיה: אתה אומר בעוד שנתיים ימים אני משיב וגו', ואני אומר שנבוכדנצר בא ונוטל את השאר - בבלה יובאו ושמה יהיו וגו'. אמר לו: תן סימן לדברך. אמר לו: אני מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדברי, שהקב"ה אומר להביא רעה ומתנחם. ואתה מתנבא לטובה, אתה הוא שאתה הוא צריך ליתן סימן לדברך. אמר לו: לאו, אתה הוא שצריך ליתן סימן לדברך. אמר לו: הרי אני נותן אות ומופת באותו האיש (חנניה) - השנה ההיא הוא מת כי סרה דבר על ה', והיה לו כך - וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי.

'...הביאו את צואריכם בעל מלך-בבל ועבדו אתו ועמו וחיו' (כ"ז,יב)

(ויקיפדיה / Goodwin)

עול - כלי רתמה לבקר עובד. העול עשוי על פי רוב משני מוטות, העליון הרחב מונח על עורף הבהמה והמוטות מחוברים ביתדות. לעול מחוברים מוסרות, מושכות ושאר אביזרי רתמה למשיכת עגלה, מחרשה וכדומה. כפי הנראה, היה העול עשוי מעץ, בגלל שעול ברזל היה גורם סבל רב לבהמה.

נביאי השקר - 'ויאמר ירמיה הנביא אל-חנניה הנביא שמע-נא חנניה לא-שלחך ה' ואתה הבטחת את-העם הזה על-שקר' (כ"ח,טו)

"...לאחר שלקח חנניה את המוטה מעל צוואר ירמיהו ושברה ואמר לעם שכך ישבור א-להים בעוד שנתיים את עול נבוכדנצר מעל צוואר כל הגויים, הולך ירמיהו דומם לדרכו. רק אחרי כן, כששולח אותו א-להים אל חנניה, הוא הולך אליו ואומר מה שעליו לומר.

כל פעם שאני מגיע לפסוק זה אני מזדעזע מחדש ולומד מחדש. ירמיהו הוא בין הנביאים האיש היודע את עצמו כנבחר מרחם לתפקידו. הוא הרגיש שנגע א-להים בידו על פיו והכשיר אותו בזה לדבר דברי א-להים. הוא שמע מפי א-להים עצמו שהופקד על הגויים ועל הממלכות, כלומר שיוגד לו מדי פעם בפעם המשפט הא-להי העתידי להתגשם בקורות העמים. ולא די בזה: העול ששבר חנניה הרי נתן אותו ירמיהו על צווארו במצוות א-להים לאות, שהעמים משועבדים בשעה היסטורית זו ברצון א-להים לנבוכדנצר מלך בבל. ואף על פי כן, למרות כל זה, שותק הוא כשהעול נשבר והולך לדרכו. מדוע הולך הוא? מפני שלמרות הכל אינו יודע פשר דבר. חנניה מדבר כמי שיודע פשר דבר, אבל הוא, ירמיהו, אינו יודע בכל זאת פשר דבר. **אמנם, דיבר אליו א-להים לפני שעה, אולם עתה שעה אחרת היא. היסטוריה הולכת ומתרחשת והיסטוריה פירושה שאין שעה דומה לחברתה. א-להים פועל בהיסטוריה, וא-להים אינו מנגנון... א-להים חיים הוא. א-להים יש לו רצון כלפי העולם האנושי של שעה זו, אבל העולם האנושי מחונן אף הוא ברצון... יכול הוא להשתנות בשעה זו, וא-להים יכול לשנות את רצונו כלפיו...אין לסמוך על ידיעתנו. צריך ללכת ולהטות אוזן מחדש.**

חנניה אינו שקרן. הוא אומר את האמת מפני שהוא יודעה. כינוהו בצדק קאריקטורה של ישעיהו, יתר על כן, הוא תוכי של ישעיהו. ישעיהו השמיע את רצון א-להים לשבור את עולו של אשור מעל צוואר יהודה. מזה מסיק חנניה שא-להים הבטיח לשבור את עול בבל, כי הרי המצב שווה הוא. אבל המצב אינו שווה. כשישעיהו הביע את דברו נועד היה תפקיד היסטורי לישראל... בדורו של יאשיהו נשתנו התנאים ההיסטוריים... אולם חנניה לא ידע כלום מכל זה, בעיניו היה א-להים כאיש נאמן לעקרונותיו שכבל את עצמו בהבטחתו הנתונה לישעיהו, הוא הבטיח שיגן על 'העיר הזאת'. בגלל זה עתה בשעה היסטורית זו, השונה לגמרי, שמים נביאי השקר בפיו שיתן לישראל שלום אמת 'במקום הזה'. **חנניה אינו יודע שיש דבר כזה בעולם, שעה היסטורית שונה לגמרי, אינו יודע שיש אשמה בעולם שעל ידיה מחמיצים תפקיד של שעה. אמנם, אינו יודע גם את זה שיש תשובה בעולם, אשר על ידיה ניתנת האפשרות שלא היתה קיימת לפני רגע.**

(מ' בובר, דרכו של מקרא, עמ' 119-122)

